

ЕЛЕКТРОННА БІРЖОВА ПЛАТФОРМА ЯК ІНСТРУМЕНТ ОРГАНІЗАЦІЇ ЗБУТОВОЇ ДІЯЛЬНОСТІ ВУГЛЕДОБУВНИХ ПІДПРИЄМСТВ В УКРАЇНІ*

© 2017 ТРУШКІНА Н. В.

УДК 658.81:622.33

Трушкіна Н. В. Електронна біржова платформа як інструмент організації збутової діяльності вугледобувних підприємств в Україні

Метою статті є розробка пропозицій щодо формування електронної біржової платформи реалізації вугілля як дієвого напрямку реформування вугільної промисловості України. У результаті дослідження виявлено та систематизовано чинники впливу на організацію збутової діяльності вітчизняних вугледобувних підприємств. Досліджено особливості та визначено сучасні тенденції розвитку біржової торгівлі вугільною продукцією в Україні. Надано пропозиції щодо вдосконалення нормативно-правових документів з регулювання процедур здійснення біржової торгівлі.

Ключові слова: вугледобувне підприємство, збутова діяльність, біржова торгівля, електронна біржова платформа, вугільна продукція, реформування, нормативно-правове забезпечення.

Рис.: 2. Табл.: 3. Бібл.: 20.

Трушкіна Наталія Валеріївна – науковий співробітник відділу проблем перспективного розвитку паливно-енергетичного комплексу, Інститут економіки промисловості НАН України (вул. Желябова, 2, Київ, 03680, Україна)

УДК 658.81:622.33

Трушкіна Н. В. Электронная биржевая платформа как инструмент организации сбытовой деятельности угледобывающих предприятий в Украине

Целью статьи является разработка предложений по формированию электронной биржевой платформы реализации угля как действенного направления реформирования угольной промышленности Украины. В результате исследования выявлены и систематизированы факторы влияния на организацию сбытовой деятельности отечественных угледобывающих предприятий. Исследованы особенности и определены современные тенденции развития биржевой торговли угольной продукцией в Украине. Даны предложения по совершенствованию нормативно-правовых документов по регулированию процедур осуществления биржевой торговли.

Ключевые слова: угледобывающее предприятие, сбытовая деятельность, биржевая торговля, электронная биржевая платформа, угольная продукция, реформирование, нормативно-правовое обеспечение.

Рис.: 2. Табл.: 3. Библ.: 20.

Трушкіна Наталія Валеріївна – научный сотрудник отдела проблем перспективного развития топливно-энергетического комплекса, Институт экономики промышленности НАН Украины (ул. Желябова, 2, Киев, 03680, Украина)

UDC 658.81:622.33

Trushkina N. V. The E-Stock Platform as a Marketing Organizing Tool for the Coal-Mining Enterprises in Ukraine

The article is aimed at developing proposals on formation of an electronic stock exchange platform for marketing coal as an effective way of reforming the Ukrainian coal industry. As a result of the study, the factors of impact on the marketing organizing activity of the domestic coal enterprises have been identified and systematized. The characteristics and current trends in the stock market for coal products in Ukraine have been studied. Proposals as to improvement of the regulatory and legal documents for the regulation of commodity trading procedures have been provided.

Keywords: coal-mining enterprise, marketing, stock trade, e-stock platform, coal products, reform, regulatory and legal provision.

Fig.: 2. Tbl.: 3. Bibl.: 20.

Trushkina Nataliia V. – Research Associate of the Department of Problems of Perspective Development of Fuel and Energy Complex, Institute of Industrial Economics of NAS of Ukraine (2 Zheliabova Str., Kyiv, 03680, Ukraine)

У сучасних умовах господарювання вітчизняних промислових підприємств виникла необхідність пошуку інноваційних підходів, форм і механізмів реалізації готової продукції, одним з яких є електронна біржова платформа, де мають здійснюватися публічні торги на основі укладення електронних договорів.

Це відповідає законопроекту «Про цифровий порядок денний України», в якому серед основних напрямів розвитку «цифрового суспільства» визнано створення на законодавчому рівні інституційних, інфраструктурних, правових, регуляторних, економічних і фінансових механізмів організації торгівлі (електронна комерція, розвиток каналів і методів збуту) з використанням інформаційно-комунікаційних технологій [1].

У Плані заходів щодо цифрового розвитку України на 2017 р. зазначено про доцільність проведення досліджень для оцінки потенціалу й перспектив цифрового

розвитку базових галузей промисловості, а також розробки пропозицій з утворення спеціальних фондів підтримки та механізмів цифрового розвитку базових галузей промисловості [2].

Впровадження принципів цифрової економіки дозволило, наприклад, Естонії, Ізраїлю, Ірландії та Швеції підвищити ВВП від 12 до 20% [2]. Цей передовий досвід необхідно застосовувати при модернізації та реформуванні промислового виробництва в Україні. Однак, за експертними оцінками, частка інформаційно-комунікаційних технологій у ВВП України становить лише 2%, тоді як в Естонії – 7% [3].

Отже, на даному етапі розвитку національної економіки актуалізується проблема підвищення ефективності управління збутовою діяльністю промислових підприємств за допомогою використання сучасних інформаційно-комунікаційних технологій і програмного забезпечення.

Тому мета даної статті полягає в розробці пропозицій щодо формування електронної біржової платформи реалізації вугілля як дієвого напрямку реформування вугільної промисловості України.

* Дослідження виконано в рамках науково-дослідної роботи ІЕП НАН України «Розвиток публічно-приватного партнерства у процесі модернізації вугільної промисловості та теплової енергетики» (номер держреєстрації 0115U001638).

У результаті проведених наукових досліджень [4–6] виявлено, що на організацію збутової діяльності вітчизняних вугледобувних підприємств впливають різноманітні чинники, які можна систематизувати у дві групи (рис. 1). Екзогенні чинники характеризують зовнішнє інституціональне середовище функціонування цих підприємств і показують загрози і перепони в забезпеченні організації їх збутової діяльності, а ендогенні чинники відображають внутрішні можливості щодо формування ефективної збутової політики.

Одним із інструментів організації збутової діяльності вугледобувних підприємств в Україні можна назвати формування електронної біржової платформи, головне призначення якої полягає в на-

данні послуг в організації централізованого укладання біржових контрактів шляхом проведення електронних біржових торгів вугільною продукцією.

На думку науковців, «...электронная платформа снижает транзакционные издержки и асимметрию информации на рынке, что способствует развитию свободной конкуренции... Использование электронных платформ приводит к увеличению полноты информации на рынке, повышению доверия между контрагентами через прозрачность транзакций...» [7, с. 51, 52].

Як зазначають провідні вчені, «... абсолютно ринковим зразком є товарні або фондові (торгівля контрактами) біржі, які застосовуються, зокрема, в системі ринкових взаємовідносин між виробниками і споживачами вугільної продукції, але вони не є основними,

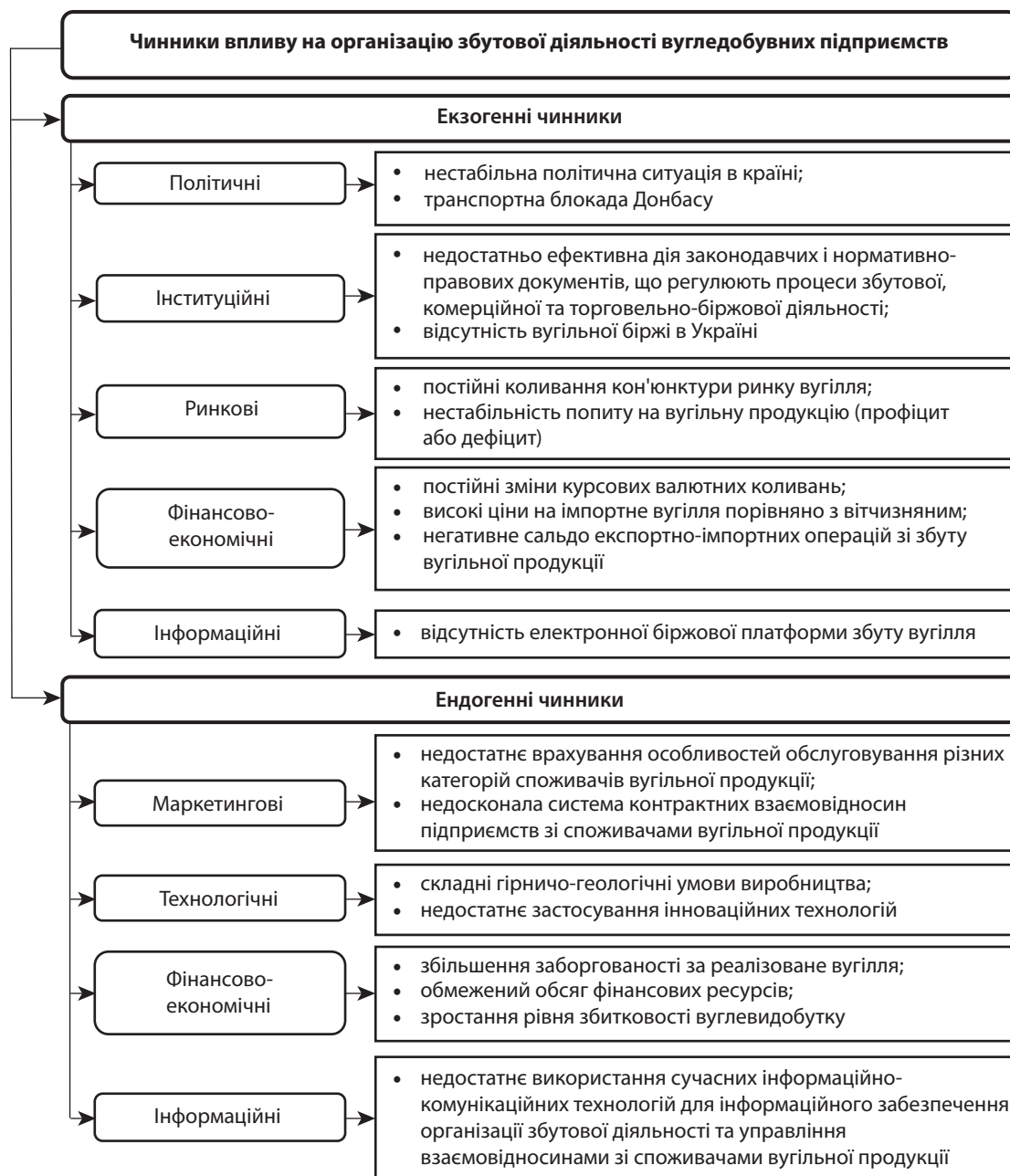

Рис. 1. Систематизація чинників впливу на організацію збутової діяльності вугледобувних підприємств

Джерело: опрацьовано за [9; 10].

а сприяють головним чином здійсненню спотових угод» [8, с. 13].

Серед етапів модернізації та реформування вугільної промисловості, як зазначено в Енергетичній стратегії України до 2035 р. «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність», визнано «...запровадження біржової торгівлі вугільною продукцією та допуск на ринок імпортного вугілля...» [11, с. 59].

У проекті Закону України «Про ринок вугільної продукції» вказано, що «торги на вугільній біржі можуть проводитися виключно в електронній формі за допомогою програмно-технічних засобів». Це відповідає Плану дій Уряду України, в якому наголошується на налагодженні процедури продажу вугільної продукції та можливості створення електронного «майданчика», на якому мають здійснюватися публічні торги вугіллям [12].

Це не суперечить і чинному законодавству України, в якому регулюються питання управління біржовою діяльністю та функціонування товарної біржі. Так, згідно зі ст. 278 Господарського кодексу України (зі змінами, у ред. від 08.12.2016 р.) «здійснення торговельно-біржової діяльності має на меті організацію та регулювання торгівлі шляхом надання послуг суб'єктам господарювання у здійсненні ними торговельних операцій спеціально утвореною господарською організацією – товарною біржею».

У ст. 1 Закону України від 10.12.1991 р. № 1956-ХІІ «Про товарну біржу» (зі змінами, у ред. від 06.11.2014 р.) зазначено: «Товарна біржа є організацією, що об'єднує юридичних і фізичних осіб, які здійснюють виробничу і комерційну діяльність, і має за мету надання послуг в укладенні біржових угод, виявлення товарних цін, попиту і пропозицій на товари, вивчення, упорядкування і полегшення товарообігу і пов'язаних з ним торговельних операцій».

Відповідно до діючих законодавчих і нормативно-правових документів в Україні основними завданнями товарної біржі є створення умов для проведення біржової торгівлі; регулювання біржових операцій і цін на товари, що допускаються до обігу на біржі; надання членам і відвідувачам біржі організаційних, інформаційних та інших послуг; забезпечення збору, обробки та розповсюдження інформації про кон'юнктуру ринку. До головних принципів товарної біржі віднесено рівноправність учасників біржових торгів; застосування вільних (ринкових) цін; публічне проведення біржових торгів.

У проекті Закону України «Про ринок вугільної продукції» визначено зміст поняття «вугільна біржа» як «суб'єкта господарювання, який надає послуги в організації централізованого укладення біржових контрактів шляхом проведення електронних біржових торгів, виявленні попиту і пропозицій на вугільну продукцію».

Згідно з наказом Міністерства економічного розвитку і торгівлі України від 19.06.2012 р. № 723 «Про затвердження Конкурсних вимог щодо відбору товарних бірж (електронних біржових майданчиків) для організації та проведення електронних біржових торгів з купівлі-продажу вугільної продукції» під електронним біржовим майданчиком розуміється «товарна біржа, яка утворена

і здійснює свою діяльність відповідно до Закону України «Про товарну біржу», Господарського кодексу України, правил біржової торгівлі, має програмно-технічні можливості для організації та проведення електронних біржових торгів, забезпечує гарантію виконання зобов'язань за біржовими угодами та контроль за їх виконанням».

Електронні біржові торги вугіллям мають здійснюватися в рамках прийнятого Закону України від 03.09.2015 р. № 675-VIII «Про електронну комерцію» (зі змінами, у ред. від 26.04.2017 р.), в якому вказано про реалізацію товару дистанційним способом, а саме – через укладення електронного договору. Під таким договором розуміється «домовленість двох або більше сторін, спрямована на встановлення, зміну або припинення цивільних прав і обов'язків та оформлена в електронній формі».

Однак проведені наукові дослідження свідчать про існування ряду проблем розвитку вітчизняного біржового товарного ринку, серед яких можна назвати такі: невідповідність товарної біржової торгівлі в Україні загальноприйнятим міжнародним стандартам; відсутність зацікавленості учасників ринку у веденні прозорого бізнесу та гарантій з боку біржі тощо. На думку науковців, застосування електронних біржових торгів вугіллям як напрямку реформування вугільної галузі в Україні стримується недосконалістю нормативно-правової бази щодо державного регулювання біржового товарного ринку [13].

Підтвердженням є й аналіз статистичних даних. Незважаючи на зростання загальної кількості бірж, в Україні недостатньо бірж, де здійснюється торгівля вугіллям. Так, за даними Державної служби статистики України, кількість зареєстрованих бірж за 2000–2016 рр. зросла на 68,1% у результаті збільшення кількості універсальних бірж на 19,3%, товарних і товарно-сировинних – на 180,8%. При цьому частка універсальних бірж у загальній кількості зареєстрованих бірж скоротилася за цей період на 7,6%, а товарних і товарно-сировинних, навпаки, зросла на 28,8% (табл. 1).

Обсяг пропозицій вугільної продукції в загальному обсязі товарів для продажу на біржах збільшувався з 2010 р., і його максимальне значення спостерігалось у 2013 р. Починаючи з 2014 р., частка вугільної продукції в загальному обсязі пропозицій товарів на біржах суттєво скоротилася – на 7,3%. У цілому за 2009–2016 рр. цей показник зріс лише на 1,5%.

Як правило, вугільна продукція на біржах реалізується на основі укладення спотових угод, під якими розуміється угода на реальний товар з негайною (від 1 до 30 днів) поставкою. Предметом такої угоди є реальний товар, що вже є на складі або знаходиться в дорозі. Це угода без відстрочення виконання, тобто поставка та оплата за вугільну продукцію здійснюється відразу або невдовзі після її укладення.

Аналіз свідчить, що у 2009 р. обсяг пропозицій вугільної продукції перевищував обсяг укладених спотових угод на 118,1%, а у 2016 р. – на 25%. Тобто, спостерігається тенденція зниження відношення обсягу пропозицій до укладених спотових угод з продажу вугілля

Динаміка кількості бірж в Україні

Рік	Показник				
	Загальна кількість бірж	У тому числі		Частка в загальній кількості бірж, %	
		універсальні	товарні	універсальні	товарні
2000	339	88	146	26,0	43,1
2005	439	115	244	26,2	55,6
2007	461	114	272	24,7	59,0
2009	484	103	318	21,3	65,7
2011	537	106	368	19,7	68,5
2013	574	108	400	18,8	69,7
2014	586	107	415	18,3	70,8
2015	555	104	391	18,7	70,5
2016	570	105	410	18,4	71,9

Джерело: складено за [14].

на біржах. При цьому обсяг укладених спотових угод в загальному обсязі пропозицій вугілля зріс за 2009–2016 рр. на 34,1%, у загальному обсязі укладених угод з реалізації товарів на біржах – на 1,7%, а в загальному обсязі укладених спотових угод – на 2,3% (табл. 2).

На основі статистичних даних обсягів пропозицій і укладених спотових угод з продажу вугільної продукції на біржах розраховано коефіцієнти варіації (V) цих показників як відношення середньоквадратичного відхилення (σ) до середньої величини показника ($x_{\text{сеп.}}$) (табл. 3).

Як показують розрахунки, коефіцієнти варіації обсягів пропозицій і укладених спотових угод з продажу вугільної продукції на біржах суттєво перевищують нор-

мативне значення 33%. Це означає, що фактичні дані цих показників не є однорідними сукупностями. Їх характерною особливістю є високий рівень мінливості та значні коливання, тобто спостерігається тенденція постійних змін структури та кон'юнктури біржового ринку.

Серед заходів щодо реформування та поліпшення біржової діяльності дослідниками визнано доцільність «впроваджувати нові інструменти біржової торгівлі, а також інформаційні технології в біржову діяльність» [17, с. 99]. Учені Національного інституту стратегічних досліджень пропонують Кабінету Міністрів України, Міністерству економічного розвитку

Таблиця 2

Динаміка обсягів пропозицій та укладених спотових угод з продажу вугільної продукції на біржах

Показник	Рік					
	2009	2011	2013	2014	2015	2016
Обсяг пропозицій вугільної продукції, млн грн	296,6	3251,0	3247,5	746,8	545,2	397,8
Частка в загальному обсязі пропозицій товарів, %	0,5	3,3	9,7	2,4	2,2	2,0
Обсяг укладених спотових угод з продажу вугільної продукції, млн грн	136,0	2273,5	2180,1	627,6	446,9	318,2
Частка в загальному обсязі						
– пропозицій вугільної продукції, %	45,9	69,9	67,1	84,0	82,0	80,0
– укладених угод з продажу товарів на біржах, %	0,3	2,4	7,6	2,4	2,2	2,0
– укладених спотових угод з продажу товарів на біржах, %	0,4	2,5	8,4	2,9	2,8	2,7

Джерело: складено за: [15, с. 88, 91, 93; 16, с. 55, 59, 62].

Таблиця 3

Показники варіації обсягів пропозицій і укладених спотових угод з продажу вугільної продукції на біржах

Показник	Розрахункові показники		
	$x_{\text{сеп.}}$, млн грн	σ , млн грн	V , %
Обсяг пропозицій вугільної продукції	1439,1	1137,7	79,1
Обсяг укладених спотових угод з продажу вугілля на біржах	1044,9	774,3	74,1

Джерело: авторська розробка.

і торгівлі України доопрацювати та внести на розгляд Верховної Ради України законопроект «Про товарний біржовий ринок» [13].

Фахівцями Української енергетичної біржі для створення прозорого ринку вугільної продукції запропоновано:

- ✦ зобов'язати на законодавчому рівні перевести державні закупівлі вугільної продукції на електронні біржові торги;
- ✦ зобов'язати на законодавчому рівні великих учасників ринку вугільної продукції реалізовувати/закуповувати вугілля, використовуючи механізм електронних біржових торгів з метою формування ціни на вугільну продукцію на прозорих і конкурентних умовах;
- ✦ надавати державну підтримку вугледобувним підприємствам, які реалізують власну продукцію виключно через механізм електронних біржових торгів.

Формування системи біржової торгівлі вугільною продукцією в Україні із застосуванням інформаційних технологій сприятиме одержанню очікуваного ефекту (рис. 2).

ВИСНОВКИ

З метою підвищення ефективності організації збутової діяльності підприємств вугільної галузі України доцільно внести ряд змін і доповнень до законодавчих і нормативно-правових актів, що регулюють процедури здійснення біржової торгівлі:

- ✦ до розділу VI «Біржові операції та правила біржової торгівлі» Закону України «Про товарну біржу» включити механізм організації та регулювання електронної біржової торгівлі з використанням сучасних інформаційно-комунікаційних технологій;

- ✦ проект Закону України «Про ринок вугільної продукції» доповнити інформацією про впровадження електронної системи біржових торгів вугіллям, яка дає віддалений доступ для учасників, з цифровим та електронним ступенем захисту, що здійснює кліринг і забезпечує розрахунки;
- ✦ Енергетичну стратегію України до 2035 року «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність» доцільно розширити інформацією стосовно технологій, процедур та інструментарію для організації та реалізації електронних біржових торгів вугіллям;
- ✦ до проекту Концепції Державної цільової економічної програми реформування вугільної промисловості на період до 2020 року включити такий пункт, як «впровадження електронної біржової торгівлі вугіллям».

Внесення відповідних поправок сприятиме скороченню кількості посередників на ринку вугільної продукції, створенню рівних умов для вугледобувних підприємств державного і приватного секторів, прозорому формуванню ціни на вугілля на основі змін і коливань кон'юнктури, оптимізації витрат на організацію збутової діяльності, мінімізації фінансових ризиків тощо. Це, своєю чергою, дозволить забезпечити своєчасність формування енергетичного балансу України та зменшити тиск на валютний ринок у результаті виявлення реального обсягу експортно-імпорتنних операцій з продажу вугілля. ■

ЛІТЕРАТУРА

1. Проект Закону України «Про цифровий порядок денний України». URL: <http://portal.rada.gov.ua/uploads/documents/40009.pdf>

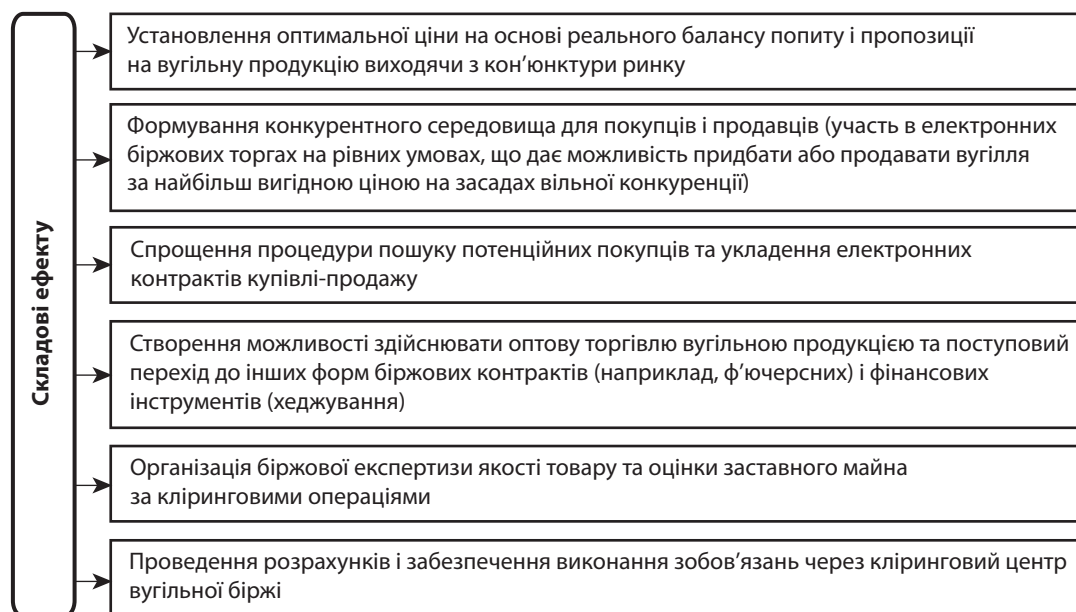

Рис. 2. Складові ефекту від реалізації біржової торгівлі вугільною продукцією

Джерело: складено за [18; 19; 20, с. 22].

2. Гройсман презентував план цифрового розвитку України на 2017 рік. Інфографіка. URL: https://ua.censor.net.ua/news/440003/groyisman_prezentuvav_plan_tsyfrovogo_rozvytku_ukrayiny_na_2017_rik_infografika

3. Станут ли цифровая экономика и стратегия создания «точек роста» локомотивом развития Украины? URL: <https://delo.ua/news-companies/stanut-li-cifrovaja-ekonomika-i-strategija-sozdaniya-tochek-rost-304952/>

4. Трушкіна Н. В. Аналіз динаміки показників збутової діяльності вугледобувних підприємств України // В кн.: Соціально-економічний та технічний розвиток підприємств: проблеми, рішення, оцінка ефективності: монографія/за заг. ред. Л. М. Савчук. Дніпропетровськ: Пороги, 2016. С. 231–239.

5. Трушкіна Н. В. Оцінка ефективності збутової діяльності вугледобувних підприємств. *Економічний вісник Донбасу*. 2016. № 1. С. 16–22.

6. Трушкіна Н. В. Збутова діяльність вітчизняних вугледобувних підприємств: тенденції та сценарії розвитку. Інноваційна діяльність та економічна безпека підприємств: колективна монографія/за заг. ред. Л. М. Савчук. Дніпро: Пороги, 2017. С. 369–377.

7. Иванов С. В., Вишнеvский А. С. Электронные платформы как инструмент модернизации экономики Украины. *Вісник економічної науки України*. 2017. № 1 (32). С. 47–53.

8. Стариченко Л. Л., Череватський Д. Ю., Чейлях Д. Д. Щодо поширення ринкових відносин у вугільній промисловості України. *Уголь України*. 2014. № 10. С. 12–17.

9. Тульчинська С. О., Лебедєва Ю. Е. Фактори впливу на збутову політику підприємства. *Ефективна економіка*. 2016. № 9. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=5140>

10. Петречко В. А. Чинник впливу на формування збутової політики підприємства. URL: <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/407.pdf>

11. Энергетична стратегія України на період до 2035 р. «Безпека, енергоефективність, конкурентоспроможність». URL: <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/doccatalog/list?currDir=50358>

12. Назрїла потреба оновлення шахт. URL: <http://ukurier.gov.ua/uk/news/nazrila-potreba-onovlennya-shaht/>

13. Шевченко А. В., Воробйов С. Л. Пріоритети та важелі модернізації вугільної галузі в Україні: аналітична записка. URL: <http://www.niss.gov.ua/articles/1495/>

14. Кількість бірж // Офіційний сайт Державної служби статистики України. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>

15. Оптова і біржова торгівля України: стат. збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2012. 96 с.

16. Оптова і біржова торгівля України у 2012–2013 роках: стат. збірник. Київ: Державна служба статистики України, 2014. 66 с.

17. Щепїна Т. Г., Рябошапка В. А. Аналіз сучасного стану біржового ринку України. *Проблеми підвищення ефективності інфраструктури*. 2015. № 40. С. 96–100.

18. Розпорядження Кабінету Міністрів України «Про схвалення Концепції переходу на біржову форму продажу вугілля» від 26.10.2011 р. № 1070-р. URL: <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1070-2011>

19. Зернопатський В. Уголь – на біржу. URL: <http://uaenergy.com.ua/post/10287/ugol-na-birzhu/>

20. Рябич О. М. Забезпечення конкурентоспроможності вугледобувних підприємств в умовах сталого розвитку. *Економічний вісник ДВНЗ «УДХТУ»*. 2016. № 1 (3). С. 21–24.

REFERENCES

“Enerhetichna stratehiia Ukrainy na period do 2035 r. «Bezpeka, enerhoefektyvnist, konkurentospromozhnist» [The energy strategy of Ukraine for the period until 2035. "Safety, efficiency, competitiveness"]. <http://mpe.kmu.gov.ua/minugol/control/uk/doccatalog/list?currDir=50358>

“Hroisman prezentuvav plan tsyfrovoho rozvytku Ukrainy na 2017 rik. Infografika” [Groyzman has presented a plan for the digital development of Ukraine in 2017. Infographics]. https://ua.censor.net.ua/news/440003/groyisman_prezentuvav_plan_tsyfrovogo_rozvytku_ukrayiny_na_2017_rik_infografika

Ivanov, S. V., and Vyshnevskiy, A. S. “Elektronnyye platformy kak instrument modernizatsii ekonomiki Ukrainy” [Electronic platform as a tool for modernization of Ukraine's economy]. *Visnyk ekonomichnoi nauky Ukrainy*, no. 1 (32) (2017): 47-53.

“Kilkist birzh” [The number of exchanges]. Oftsiniyi sait Derzhavnoi sluzhby statystyky Ukrainy. <http://www.ukrstat.gov.ua/> [Legal Act of Ukraine] (2011). <http://zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1070-2011>

“Nazrila potreba onovlennia shakht” [It is time to upgrade mines]. <http://ukurier.gov.ua/uk/news/nazrila-potreba-onovlennya-shaht/>

Optova i birzhova torhivlia Ukrainy [Wholesale and exchange trade of Ukraine]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2012.

Optova i birzhova torhivlia Ukrainy u 2012–2013 rokakh [Wholesale and exchange trade of Ukraine in 2012–2013]. Kyiv: Derzhavna sluzhba statystyky Ukrainy, 2014.

Petrechko, V. A. “Chynnyk vplyvu na formuvannia zbutovoi polityky pidpriemstva” [A factor of influence on the formation of a marketing policy of the enterprise]. <https://conf.ztu.edu.ua/wp-content/uploads/2017/01/407.pdf>

“Proekt Zakonu Ukrainy «Pro tsyfrovyy poriadok denniy Ukrainy»” [The draft law of Ukraine "About the digital agenda for Ukraine"]. <http://portal.rada.gov.ua/uploads/documents/40009.pdf>

Riabych, O. M. “Zabezpechennia konkurentospromozhnosti vuhledobuvnykh pidpriemstv v umovakh staloho rozvytku” [Ensuring the competitiveness of coal enterprises in the context of sustainable development]. *Ekonomichnyi visnyk DVNZ «UDKHTU»*, no. 1 (3) (2016): 21-24.

Shevchenko, A. V., and Vorobiov, S. L. “Priorytety ta vazheli modernizatsii vuhilnoi haluzi v Ukraini” [Priorities and levers of modernization of the coal industry in Ukraine]. <http://www.niss.gov.ua/articles/1495/>

“Stanut li tsyfrovaya ekonomika i strategiya sozdaniya «tochek rosta» lokomotivom razvitiya Ukrainy?” [Will the digital economy and the strategy of creating "growth points" the locomotive of development of Ukraine?]. <https://delo.ua/news-companies/stanut-li-cifrovaja-ekonomika-i-strategija-sozdaniya-tochek-rost-304952/>

Starychenko, L. L., Cherevatskyi, D. Yu., and Cheiliakh, D. D. “Shchodo poshyrennia rynkovykh vidnosyn u vuhilnii promyslovosti Ukrainy” [On the spread of market relations in the coal industry of Ukraine]. *Ugol Ukrainy*, no. 10 (2014): 12-17.

Shchepina, T. H., and Riaboshapka, V. A. “Analiz suchasnoho stanu birzhovoho rynku Ukrainy” [Analysis of the current state of the stock market of Ukraine]. *Problemy pidvyshchennia efektyvnosti infrastruktury*, no. 40 (2015): 96-100.

Trushkina, N. V. “Analiz dynamiky pokaznykiv zbutovoi diialnosti vuhledobuvnykh pidpriemstv Ukrainy” [The analysis of indicators of sales of coal mining enterprises of Ukraine]. In *Sotsialno-ekonomichnyi ta tekhnichniy rozvytok pidpriemstv: problemy, rishennia, otsinka efektyvnosti*, 231-239. Dnipropetrovsk: Porohy, 2016.

Trushkina, N. V. “Zbutova diialnist vitchyznianskykh vuhledobuvnykh pidpriemstv: tendentsii ta stsenarii rozvytku” [Distribution of domestic coal mines: trends and scenarios]. In *Innovatsiina diialnist ta ekonomichna bezpeka pidpriemstv*, 369-377. Dnipropetrovsk: Porohy, 2017.

Trushkina, N. V. “Otsinka efektyvnosti zbutovoi diialnosti vuhledobuvnykh pidpriemstv” [Evaluation of the effectiveness of marketing activities of coal mining enterprises]. *Ekonomichnyi visnyk Donbasu*, no. 1 (2016): 16-22.

Tulchynska, S. O., and Lebedieva, Yu. E. “Faktory vplyvu na zbutovu polityku pidpriemstva” [Factors that influence marketing policy of the enterprise]. *Efektivna ekonomika*. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=5140>

Zernopatskiy, V. “Ugol – na birzhu” [The coal – exchange]. <http://uaenergy.com.ua/post/10287/ugol-na-birzhu/>